

Transfoob geweld en discriminatie van transgenders

EEN INFOBROCHURE VOOR POLITIEDIENSTEN EN MELDPUNTEN

Colofon

Deze brochure werd geschreven en uitgeven in opdracht van de dienst diversiteit en gelijke kansen van de provincie Vlaams-Brabant.

Auteur: Dr. Joz Motmans

Illustratie: Sarah Wouters

Lay-out: Grafische cel - provincie Vlaams-Brabant

Uitgever:

Provincie Vlaams-Brabant
dienst diversiteit en gelijke kansen
Provincieplein 1
3010 Leuven
016-26 73 94
gelijkekansen@vlaamsbrabant.be

Voorwoord

Een jongen of een meisje? Die vraag stellen we ons allemaal bij een geboorte. En dat is minder evident dan we denken, want niet alle kinderen voelen zich even gelukkig in de jongens- of meisjesrol die van hen verwacht wordt.

Ook sommige volwassenen worstelen met hun genderidentiteit. We noemen hen transgenders, een begrip voor een heel diverse groep van onder meer travestieten en transseksuelen. Ze krijgen het niet altijd gemakkelijk in onze samenleving. Een Europees onderzoek stelt vast dat liefst 79% van hen met geweld of andere negatieve reacties te maken krijgen.

Toch wordt de reikwijdte van transfoob geweld en discriminatie van transgenders nog steeds onderschat. Politie en meldpunten weten niet altijd goed hoe te reageren, en bovendien hebben transgenders te vaak drempelvrees om een klacht in te dienen. Een spijtige vaststelling. Discriminatie en agressie zijn onaanvaardbaar. De politie moet hiertegen optreden, maar dat is niet voldoende. Het is even belangrijk om zelf het goede voorbeeld te geven door respectvol met transgenders om te gaan. Deze brochure kan hierbij zeker helpen.

Karin Jiroflée
gedeputeerde voor diversiteit

Inhoud

1. Basisinformatie	6
Wie of wat is transgender?	7
Wat is het verschil met homoseksualiteit?	7
Over hoeveel mensen gaat het?	9
2. Juridisch kader: transfobie, discriminatie en misdrijven	10
Wat is transfobie en wat is het verschil met homofobie?	11
Is transgender een beschermde grond voor discriminatie?	12
Transgender als verzwarende omstandigheid van een haatmisdrijf	13
3. Transfoob geweld	14
Hoe vaak komt transfoob geweld voor?	15
Wat zijn de mogelijke gevolgen van geweldervaringen?	17
4. Aangifte en opvolging	18
Aangiftebereidheid	20
Klachten: hoe registreren en doorverwijzen?	20
• Bijstand	20
• Klachtenmelding	21
• Zelfhulpgroep	21
5. Wat bij controle en fouilleren?	22
6. Samenwerking met transgender organisaties	26
7. Transgenders bij de politie	28
Een transgender collega?	29
Het verhaal van Arend: outing binnen de politie	30
Het LGBT netwerk bij de politie: Rainbow Cops Belgium vzw	31
8. Doorverwijsadressen	32
9. Woordenlijst	34

Een ober vraagt een trans vrouw om zijn zaak te verlaten omdat ze andere klanten stoort met haar uiterlijk.

Jongeren bekladden de voordeur van een buurtbewoner die niet duidelijk man of vrouw is.

Tieners kloppen na schooltijd een leeftijdsgenoot in elkaar omdat hij ooit een zij was.

Enkele frappante voorbeelden van transnegatieve gebeurtenissen of transfobie.

Transfobie is angst, afkeer of haat voor *transgenders*. De fobie kan veel vormen aannemen: van subtiele of openlijke discriminatie tot verbaal, fysiek en zelfs seksueel geweld. En dat kan overal. Op openbare plaatsen zoals op straat, in de bus, in de media, op school of op het werk. Maar ook thuis, in familiekring of in een partnerrelatie. *Transfobie* is gebaseerd op vooroordelen en angst, en verdient geen plaats in een democratische samenleving. Het treft immers niet alleen het individu maar ook de samenleving als geheel.

Iedereen die te maken krijgt met transfobie – als slachtoffer of als getuige – verdient de steun van de politie en het gerecht. Instanties zoals de lokale meldpunten voor discriminatie en het federale Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen kunnen klachten registreren en bemiddelen. Maar politiediensten of meldpunten zijn niet altijd goed vertrouwd met het thema *transgender*. Wat is *transgender*? *Transfoob* geweld? Hoe ga je er mee om? Hoe behandel en registreer je de klachten van slachtoffers of getuigen? Daar biedt deze brochure antwoorden op met goede voorbeelden, de juridische context en praktische tips om het transgenderthema in het personeelsbeleid van de politie te integreren.

De brochure richt zich tot politie en meldpunten, en iedereen die te maken krijgt met klachten van (vermeende) *transfobe* discriminatie of geweld.

Sommige woorden of zinnen in deze publicatie kunnen een woordje uitleg gebruiken. Ze staan in cursief en achteraan in de brochure vind je een verklarende woordenlijst.

1

Basisinformatie

WIE OF WAT IS TRANSGENDER?

Is het een jongen of een meisje? Het is de eerste vraag die je stelt bij een geboorte. Toch is dat geboortegeslacht niet voor iedereen zo vanzelfsprekend. Sommige mensen zijn dan wel geboren in een jongenslichaam maar voelen zich eerder een meisje, of omgekeerd.

Transgender is een koepel of paraplueterm voor deze diverse groep van mensen voor wie het geboortegeslacht niet (geheel) klopt met hun *genderidentiteit*, het gevoel van man of vrouw zijn. Denk maar aan *transseksuelen*, *transgenderisten*, mensen die aan *travestie* doen, enzovoort.

Transgenders zijn terug te vinden in alle klassen in onze maatschappij. Het is ook geen nieuw fenomeen: in alle culturen en doorheen de geschiedenis zijn er sporen terug te vinden van wat we nu transgenders noemen.

Travestie wordt meestal binnenskamers beleefd, maar transgenderisten, transseksuelen en andere *gendervariante* mensen zie je wel in het straatbeeld. De trans achtergrond is echter niet altijd duidelijk te zien. Het kan dus gebeuren dat je als politieagent(e) bij een identiteitscontrole vaststelt dat het juridische geslacht niet overeenstemt met wat je ziet. Of dat je plots geconfronteerd wordt met een transgender collega binnen je politiedienst. Ook dan is het belangrijk om te weten wat transgender inhoudt en hoe je er respectvol mee om gaat.

OVER HOEVEEL MENSEN GAAT HET?

De groep van transgenders is zeer divers en erg onzichtbaar. Het is moeilijk om een exacte schatting te maken van het aantal transgenders in België. Uit onderzoek blijkt dat 1 tot 5% van de mannen boven de twintig jaar (stiekem) aan travestie doet. Ze zijn doorgaans heteroseksueel en hebben vaak een relatie en/of kinderen.

Transseksualiteit lijkt meer voor te komen bij mannen dan bij vrouwen. Volgens de officiële cijfers uit het Rijksregister* veranderden 554 personen van geslacht in de periode 1993-2011: 68% van man naar vrouw, 32% van vrouw naar man.^[1] Volgens de recentste schattingen komt transseksualiteit in Nederland en België voor bij 1 per 1000 tot 2000 voor man-naar-vrouw transseksualiteit en 1 per 2000 tot 4000 voor vrouw-naar-man transseksualiteit.^[2]

Cijfers over de groep transgenderisten zijn er niet.

*Volgens de wet op transseksualiteit (2007) kan men in België officieel van voornaam en geslacht veranderen mits het voldoen van een aantal criteria. De volledige wettekst is terug te vinden op www.egvm-wetgeving.be (klik op Transseksualiteit). Voor een bespreking van de wet zie Motmans, J. (2009)^[6].

BEGRIPPENKADER

Travestie

Travestie is een bekend fenomeen, maar het wordt vaak verward met drag queens. Drag queens zijn mannen die (bekende) vrouwen nadoen, meestal met veel glitter en glamour. Het komt vooral voor in homomilieus (parades, discotheken) of bij carnaval.

Travestie gebeurt meestal verdoken, achter gesloten gordijnen in de huiskamer. Een travestiet zal de kleding, de taal, de houding en het gedrag van iemand van het andere geslacht overnemen om zo de innerlijke (sub) identiteit naar buiten te brengen. Mannen die aan travestie doen, voelen zich dus hoofdzakelijk wel man, maar nemen soms graag een vrouwelijk personage aan. Travestie komt voor bij mannen en vrouwen. Maar omdat we mannelijke kleding of een mannelijke stijl voor vrouwen accepteren, blijft vrouwelijke travestie redelijk onzichtbaar.

Transgenderisme

Dit slaat op personen die mannelijke én vrouwelijke identiteitskenmerken combineren: de vrouwelijke en de mannelijke genderidentiteit zijn allebei sterk aanwezig. Een transgenderist kan zich dus zowel vrouw als man voelen. Soms ondergaat hij of zij een lichamelijke aanpassing om lichaam en genderidentiteit in overeenstemming te brengen.

Transseksualiteit

Als het biologisch geslacht en de genderidentiteit met elkaar in conflict liggen, is er sprake van transseksualiteit. 'Geboren in een verkeerd lichaam', hoor je wel eens. Transseksualiteit zorgt voor een grote psychische spanning. Veel transseksuelen lossen dit op door hun lichaam van geslacht te veranderen met medische ingrepen zoals operaties en hormonenbehandelingen.

WAT IS HET VERSCHIL MET HOMOSEKSUALITEIT?

Transgender en homoseksualiteit worden nog te vaak verward. Seksuele oriëntatie bepaalt tot wie iemand zich affectief en/of seksueel aange trokken voelt: mannen, vrouwen of beiden. Genderidentiteit bepaalt hoe iemand zich innerlijk voelt: man, vrouw of beiden. Een transgender kan dus zowel hetero, homo, lesbisch of bi zijn, zoals iedereen.

Soms begrijpt de buitenwereld niet dat iemand een zwaar psychisch, medisch en sociaal proces doormaakt om man of vrouw te worden om nadien opnieuw in een minderheidsgroep van holebi's terecht te komen. Seksuele oriëntatie is echter geen keuze die je vrij kan maken, net als genderidentiteit.

AANBEVELING

VOOR PERSWOORDVOERERS VAN HET PARKET OF POLITIE

- Wees bewust van de interne diversiteit in de transgendergemeenschap en erken het verschil tussen travestie, transseksualiteit en andere vormen van transgenderisme.
- Geef in persberichten geen informatie over de gendergeschiedenis van een slachtoffer of getuige tenzij dit noodzakelijk is, en gebruik daarbij steeds de juiste aanspreekvorm (hij of zij).

“Ik zei altijd dat ik ook hetero was, want ik voelde me man en niet lesbisch. En nu is dat gevoel nog versterkt.”

Transgender personen kunnen een seksuele voorkeur hebben voor vrouwen, mannen of beiden, en dus zowel hetero, homo, lesbisch of bi zijn.

2 Juridisch kader: transfobie, discriminatie en misdrijven

WAT IS TRANSFOBIE EN WAT IS HET VERSCHIL MET HOMOFOBIE?

Transfobie is de angst, haat of afkeer voor transgenders. Dat kan zich vertalen in psychisch, verbaal of fysiek geweld, en in discriminatie of het subtiel negeren of uitsluiten.

“Ik maakte heel wat fysiek en verbaal geweld mee op straat. Ik werd uitgescholden voor ‘vuil janet’. Mensen kennen het verschil niet.”

Transgenders krijgen vaak te maken met homofobie, of ze nu holebi zijn of niet. Transgenderisme is dikwijls onbekend, maar mensen reageren wel op een genderoverschrijdend uiterlijk of afwijkend gedrag. Uit onderzoek blijkt immers dat holebi's die hun 'anders zijn' tonen – zoals de 'verwijfde' homo's en de 'butch' lesbiennes – vaker het slachtoffer zijn van geweld. Transgenders die *passabel* zijn en dus niet opvallen als transgender, ervaren heel wat minder problemen in hun omgeving dan zij die wel zichtbaar trans zijn.

Het verschil tussen homofobie en transfobie is niet altijd duidelijk. Ze zijn allebei verbonden met opvattingen, verwachtingen en normen over mannelijkheid en vrouwelijkheid. Toch is het onderscheid tussen homofobie en transfobie van groot belang.

IS TRANSGENDER EEN BESCHERMDE GROND VOOR DISCRIMINATIE?

In het geval van discriminatie wegens transgenderisme spreekt men over een misdrijf. Discriminatie van transgenders valt juridisch onder de gelijkheid tussen vrouwen en mannen.

De Belgische wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van discriminatie tussen vrouwen en mannen stelt immers in artikel 4, paragraaf 2: "Voor de toepassing van deze wet wordt een direct onderscheid op grond van geslachtsverandering gelijkgesteld met een direct onderscheid op grond van geslacht."^(*) Deze wet verbiedt directe en indirecte discriminatie, pesterijen op grond van het geslacht en ongewenst seksueel gedrag. Privérelaties, (seksuele) intimidatie in arbeidsrelaties^(**) of delicten die onder andere wetten of KB's vallen, of die een gemeenschaps- of gewestbevoegdheid aangaan, vallen niet onder deze wet.

Ook het Vlaamse Decreet houdende een kader voor het Vlaamse gelijkheids- en gelijkebehandelingsbeleid (2008) stelt in hoofdstuk IV 'Gelijkebehandelingsbeleid' (afd. 1, art. 16 § 5) dat "een minder gunstige behandeling in een vergelijkbare situatie op grond van transsexualiteit wordt gelijkgesteld met een minder gunstige behandeling in een vergelijkbare situatie op grond van geslacht".^(*)

Het decreet specificeert bovendien de domeinen waarbinnen discriminatie niet kan. Het gaat om werk, gezondheidszorg, onderwijs, huisvesting, mobiliteit, cultuur, jeugd, sociale voordelen en toegang tot en deelname aan economische, sociale, culturele of politieke activiteiten buiten de privésfeer. Ook hier geldt dat: "Voor de arbeidsbetrekkingen in de zin van punt 1° tot en met 3° gelden de bepalingen van dit decreet niet in de gevallen van discriminatie vermeld in het decreet van 8 mei 2002 houdende evenredige participatie op de arbeidsmarkt." (art. 20 van het Decreet).

(*) Het is nog onduidelijk of deze bescherming ook geldt voor hen die geen geslachtsverandering ondergaan, zoals travesties of transgenderisten, of zelfs transseksuelen die om een of andere reden deze ingrijpende operaties niet wensen of aankunnen. Daarom pleit men er voor om de gronden 'genderidentiteit' en 'genderexpressie' aan de (lange) lijst van beschermde gronden toe te voegen.

(**) Indien iemand slachtoffer is van pesterijen of seksueel ongewenst gedrag op de werkvloer, dan wordt de "Wet betreffende de bescherming tegen geweld, pesterijen en ongewenst seksueel gedrag op het werk" toegepast. In dit geval kan het slachtoffer zich wenden tot de preventieadviseur van de interne of externe preventiedienst van de werkgever (of de vertrouwenspersoon en/of de vakbondsafgevaardigde). Meer informatie hierover vind je in de brochure "Wegwijs in de preventie van de psychosociale belasting op het werk: stress, geweld, pesterijen en ongewenst seksueel gedrag" van de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg. Downloaden via <http://www.werk.belgie.be> (doorklikken naar 'publicaties') of gratis te bestellen via publicaties@werk.belgie.be

TRANSGENDER ALS VERZWARENDE OMSTANDIGHEID VAN EEN HAATMISDRIJF

De Belgische wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van discriminatie tussen vrouwen en mannen en het Vlaamse gelijkheidsdecreet stellen dat transgender een verzwarende omstandigheid uitmaakt van een haatmisdrijf. Haatmisdrijven met transgenderisme kunnen dus strenger bestraft worden. Net daarom is het van groot belang om bij een aangifte hiervan melding te maken. Er is tot vandaag nog geen veroordeling geweest op basis van deze verzwarende omstandigheid.

ENKELE VOORBEELDEN

Ongewenst seksueel gedrag:
"Mijn buurman had een zekere on gepaste nieuwsgierigheid naar mijn nieuwe geslacht en zocht zelfs seksuele toenadering."

Direct discriminatie:
"Wij werden uit een café gegooid toen de cafébaas ontdekte dat ik een meisjeslichaam heb en mijn vriendin een jongenslichaam."

Aanzetten tot discriminatie, haat of geweld:
"Ik las op een website een oproep om transgenders in elkaar te slaan, omdat we toch maar 'freaks' zijn."

3

Transfoob geweld

HOE VAAK KOMT TRANSFOOB GEWELD VOOR?

In de statistieken van lokale meldpunten of in politiedatabanken in ons land vind je geen cijfers over discriminatie of geweld op transgenders. Dat komt omdat er in ons land geen registratiecode is voor transfoob geweld. Homofoob of racistisch geweld heeft dat wel, ook al worden deze codes in de praktijk niet altijd gebruikt. Toch is transfoob geweld of discriminatie geen zeldzame gebeurtenis, dat blijkt althans uit internationaal onderzoek. Het gebrek aan een duidelijke wettelijke omkadering om transfoobe delicten te registreren en monitoren, zorgt voor een onderrapportering.

Enkel het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen (IGVM) noteert klachten op basis van transseksualiteit in zijn jaarrapporten. Dit instituut is als federale instantie bevoegd voor klachtenregistratie en -opvolging voor geslacht en transseksualiteit. In het jaarverslag 2011 blijkt dat het aantal klachten in de lift zit. In 2005 waren er dat 3, in 2011 al 29. Dit wil niet meteen zeggen dat er plots meer problemen zijn, maar het lijkt eerder een indicatie dat transgenders de weg naar het Instituut vinden.

Meldingen Transseksualiteit IGVM

2005	3
2006	4
2007	14
2008	12
2009	20
2010	22
2011	29

Liefst 79 % van de transgenders – dus bijna 8 op 10 – werd al publiekelijk geweld aangedaan. Dat blijkt uit een Europees onderzoek.^[3] Commentaren (44%) en verbaal geweld (27%) komen het meest voor. 15% kreeg al bedreigingen naar het hoofd geslingerd, tegen 7% van de transgenders werd zelfs fysiek geweld gebruikt.

Cijfers van onderzoek uit Schotland en het Verenigd Koninkrijk tonen dezelfde tendens. In Schotland zegt 62% van de ondervraagden al het slachtoffer te zijn geweest van transfoobe behandeling.^[4] In het Verenigd Koninkrijk zegt 73% ooit al een vorm van publieke pesterijen te hebben ondergaan, 10% spreekt van gewelddadig gedrag.^[5] Uit een Belgisch onderzoek blijkt dat één op drie transgenders ooit onjuist behandeld werd in sportclubs, banken, verenigingen, winkels of horeca.^[6]

Opvallend: nogal wat geweld vindt plaats in familiekring of in relaties. In Schotland zegt één op vier van de respondenten uit huis vertrokken of gezet te zijn wegens transfoobe reacties van familie, huisgenoten of burens. Bijna de helft – 46% - zegt slachtoffer te zijn van transfoob geweld in het eigen huishouden.^[4]

Voor de eigen ouders hebben het moeilijk als zoon of dochter zich 'out' als trans. Dat blijkt uit Belgische data. Vaders (30,9%) hebben het hier moeilijker mee dan moeders (23,4%). Ook bij ons zegt 15,8% verhuisd te zijn wegens negatieve reacties.^[6]

WAT ZIJN DE MOGELIJKE GEVOLGEN VAN GEWELDERVARINGEN?

Hier is weinig onderzoek naar, maar uit getuigenissen en verhalen blijkt dat transgenders heel bewust 'risicoplaatsen' mijden, geen openbaar vervoer meer nemen en 's avonds niet meer naar buiten durven. Vermijdingsgedrag, heet dit.

Uit recent Vlaams onderzoek blijkt dat transgenders zich bij problemen wenden tot hun partner, vrienden of familie, of tot zelfhulpgroepen voor transgenders.^[7] Weinigen zetten de stap naar politie.

“Ik ga nog steeds uit, maar ik mijd plaatsen waar mensen me kennen van vroeger of waar veel gedronken wordt. Dus geen grote manifestaties of andere plaatsen waar groepen dronken mannen kunnen zijn.”

4

Aangifte en opvolging

Als transgenders in aanraking komen met politie of gerecht, houden ze daar jammer genoeg te vaak een wrange nasmaak aan over. Eén op vier Belgische transgenders die al te maken kreeg met politie voelde zich onheus behandeld. Slechts 38% voelde zich wel correct behandeld. Van wie ooit al te maken kreeg met een rechter, voelde 40,7% zich tekortgedaan. 34,4% voelde zich wel correct behandeld.^[6]

De redenen hiervoor?

Wie voor de wet van 10 mei 2007 van geslacht veranderde, moest voor de rechter verschijnen om een juridische geslachtswijziging te krijgen. Dit 'zichzelf moeten verantwoorden' is veel transgenders bijgebleven. Bovendien komt bij transgenders het geslacht op de identiteitspapieren (nog) niet altijd overeen met het uiterlijk. Daarom moeten ze soms wel eens een vernederende paspoortcontrole ondergaan of worden ze gefouilleerd door een agent(e). En af en toe worden transgenders niet serieus genomen als ze een klacht neerleggen.

Deze negatieve ervaringen dragen niet bij tot een goede vertrouwensband met politiediensten. Het werkt wantrouwen in de hand, en daarom zullen ze niet altijd snel een aangifte doen na een gewelddelict.

"De eerste keer dat ik moest voorkomen in de rechtbank voor mijn officiële geslachtsverandering, kreeg ik van de griffier te horen: "Bij de eerstvolgende verschijning moet u volledig volgens de personaliteit verschijnen". Dus volgens hoe ik op mijn identiteitskaart sta.

Ik heb hem geantwoord: "ik heb een identiteitskaart met een M op maar ik kom als vrouw". Er volgde een discussie. Ik zei hem: "Als jij mij weigert, dan vertrek ik. Maar dan moet jij wel op papier zetten dat ik ben geweigerd wegens mijn transgender zijn". Puur discriminatie, dus. Daar had hij geen zin in."

“De politieagent wilde mijn klachten niet registreren. Hij zei me dat ik me provocerend gedroeg door zo naar buiten te komen. Ik vroeg volgens hem dus om lastig gevallen te worden.”

AANGIFTEBEREIDHEID

Waarom doen transgender slachtoffers minder snel aangifte van een misdrijf in vergelijking met andere slachtoffers?

Er zijn verschillende redenen voor, zoals een gebrek aan vertrouwen in de politie of angst voor negatieve reacties of wraakacties. Veel slachtoffers vermoeden ook dat de politie niet vertrouwd is met transgenders, of dat ze het verwijt zullen krijgen om het geweld uit te lokken met hun uiterlijk of gedrag. Bovendien zijn niet alle transgenders open over hun achtergrond of identiteit. Ze vrezen dat hun identiteit bekend gemaakt wordt in een proces-verbaal of tijdens een strafrechtelijke procedure.

Transgenders kennen zelf niet altijd hun rechten en wettelijke bescherming. In België weet één op twee niet dat de wet gelijkheid tussen vrouwen en mannen ook op hen van toepassing is of waar ze terecht kunnen.^[6]

KLACHTEN: HOE REGISTREREN EN DOORVERWIJZEN?

Als een slachtoffer van transfoob geweld contact opneemt met de politie, is het heel belangrijk dat hij of zij correct wordt opgevangen. En in het proces-verbaal van het verhoor moet het transfoob karakter van de inbreuk duidelijk omschreven worden.

Bijstand

Als een slachtoffer van een transfoob delict nood heeft aan psychologische bijstand of juridisch en sociaal advies, kan je hem of haar doorverwijzen naar de politieassistenten of slachtofferbejegenaars bij de lokale politie, naar slachtofferhulp CAW of naar de justitieassistenten bij het parket. Bij lichamelijke letsels is dat de huisarts of de artsen van het *gender-team* (zie contactadressen achteraan).

Klachtenmelding

Voor klachten op basis van transfobie kan je terecht bij:

- het federale Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen: klachten over ongewenst seksueel gedrag, pesterijen of geweld (uitgezonderd op de arbeidsvloer), en alle werkgerelateerde klachten over discriminatie op basis van geslacht, of die te maken hebben met goederen en diensten, de sociale zekerheid (in ruime zin), vermelding in een officieel stuk of in een proces-verbaal, lidmaatschap van werkgevers- of werknemersorganisaties en met de uitoefening van een economisch, sociale, culturele of politieke activiteit. Dit allemaal van feiten die zich situeren buiten de privé-sfeer. Dat geldt eveneens voor transgenders.
- lokale meldpunten: al wie een klacht heeft over discriminatie op grond van gender (inclusief transgender), seksuele geaardheid, gezondheidstoestand of handicap, leeftijd en etniciteit in de verschillende Vlaamse bevoegdheidsdomeinen kan bij één van de meldpunten discriminatie terecht (zie adressen achteraan). De meldpunten zorgen voor een niet-gerechtigde behandeling van de meldingen, ze bemiddelen en werken dus zeer laagdrempelig.

Zelfhulpgroep

Soms kan een zelfhulpgroep soelaas brengen. Bij de koepelorganisatie *çavaria* kan je een actueel adressenoverzicht van zelfhulpgroepen voor transgenders krijgen.

AANBEVELINGEN WAT WEL OF NIET DOEN IN CONTACT MET TRANSGENDER GETUIGEN OF SLACHTOFFERS?

- Vraag het slachtoffer of de getuige of hij of zij een voorkeur heeft ten aanzien van het geslacht van de behandelende agent.
- Bouw een vertrouwensrelatie op nog voor je de ondervraging start of een verklaring optekent.
- Verzeker het slachtoffer dat hij of zij behandeld wordt in het geslacht waarmee hij of zij zich identificeert.
- Bij twijfel: vraag op een beleefde manier of het slachtoffer met hij of zij aangesproken wil worden.
- Erken het delict als een wanbedrijf of misdrijf: geef de transgender de indruk dat haar/zijn zaak legitiem is en dat de politie een onderzoek zal starten.
- Vermijd vragen over de geslachtskenmerken of -expressie, tenzij het echt noodzakelijk is voor het onderzoek. Doe dit dan op een respectvolle manier.
- Verzeker een continuïteit van contactpersonen, zo moet het slachtoffer niet steeds opnieuw zijn/haar identiteit en voorkeur uitleggen.
- Behandel de transgender als een burger met gelijke rechten.
- Herken, onderzoek en rapporteer transfobe incidenten als dusdanig.
- Wanneer een zaak wordt gerapporteerd, refereer naar de transgender met het nodige respect.

5

Wat bij controle en fouilleren?

Identiteitscontrole

Bij een identiteitscontrole en/of fouillering van een transgender kan de politiebeambte op 'verrassende' zaken stoten. Hoe de persoon er uit ziet – als man of vrouw – komt bijvoorbeeld niet overeen met het geslacht op de identiteitskaart.

Transgenders maken soms gebruik van attributen: pruiken, haarstukjes of borstprothesen voor trans vrouwen. Trans mannen gebruiken al eens een broekvulling of binden de borsten af. Niet alle transgenders ondergaan medische ingrepen. Zo kan een trans man een perfect mannelijk uiterlijk hebben, met bijpassende gezichtsbehaaring, postuur, afwezigheid van borsten enzovoort, maar wel nog een fysisch vrouwelijk geslacht hebben. Of anderen hebben wel al een geslachtsoperatie ondergaan maar wachten nog op de aangepaste identiteitsdocumenten.

Bij twijfel is er een simpele vuistregel: vraag het respectvol. De situatie is al erg vernederend en beschamend, dus reageer niet afkeurend of spottend.

Fouilleren

Bij een fouillering zegt de wet:

In twee gevallen mag de politie iemand fouilleren: als er een reële bedreiging van de openbare orde is (men spreekt dan van **veiligheidsfouillering**) en als er een ernstig vermoeden van betrokkenheid bij een misdrijf bestaat (**gerechtelijke fouillering**).

Een veiligheidsfouillering mag maximaal één uur oponthoud veroorzaken. Een gerechtelijke fouillering mag maximaal zes uur oponthoud veroorzaken en wordt uitgevoerd op bevel en onder toezicht van een officier van gerechtelijke politie. Wanneer iemand gefouilleerd wordt vooraleer in een cel te worden opgesloten, moet dat gebeuren door een politiefunctionaris van hetzelfde geslacht als de gefouilleerde.

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen **onderzoek op het lichaam** en **onderzoek aan het lichaam** (met indringing) waarbij het 'lichamelijk schaamtegevoel' gekwetst wordt. Voor dat laatste is altijd de machtiging van een magistraat nodig en de aanwezigheid van een arts.

(Bron: www.pers-gerecht.be)

De wet zegt dus dat de gerechtelijke foullering moet gebeuren door een agent(e) van hetzelfde geslacht.

Dat ligt bij een transgender niet zo eenvoudig. Een trans man kan bijvoorbeeld sociaal en juridische man zijn, maar (nog) geen geslachtsoperatie hebben ondergaan. Of een trans vrouw kan al haar voornaam hebben laten aanpassen, maar fysisch en juridisch nog een man zijn. De meest eenvoudige regel is: vraag de voorkeur van de verdachte en noteer dat in het verhoor of het verslag.

Indien dit niet mogelijk of gewenst is, dient een gerechtelijke foullering te gebeuren in overeenstemming met de genitale status, ongeacht de sociale presentatie of het juridische geslacht. Een trans vrouw zonder geslachtsoperatie zal dus door een mannelijke politieagent gefouilleerd worden. En een trans man zonder geslachtsoperaties door een vrouwelijke politieagente. Ga dus niet zomaar af op de sociale verschijning of het juridische geslacht op het paspoort.

AANBEVELINGEN VOOR GERECHTELIJKE FOUILLERING

- Vraag of hij of zij een voorkeur heeft voor het geslacht van de politieagent(e) die het fouilleren zal uitvoeren.
- Vraag of hij of zij al een geslachtsoperatie onderging en laat het fouilleren gebeuren door een politieagent met eenzelfde genitaal geslacht.
- Reageer niet spottend of afkeurend wanneer bij het fouilleren ongewone zaken worden vastgesteld. Behandel de persoon met het nodige respect.

6

Samenwerking

met transgender organisaties

In de strijd tegen transfobie is de samenwerking tussen politie en transgender organisaties van groot belang. Transgender organisaties kunnen hun ervaring en kennis overbrengen en vooral een grote rol vervullen in het vergroten van de acceptatie van transgenders. Een samenwerking tussen politie en transgender organisaties kan ook het vertrouwen verbeteren. Er zijn al enkele mooie voorbeelden: de Antwerpse politie organiseert vijfdaagse opleidingen om agenten wegwijs te maken in de diversiteitsthematiek. Dit gebeurt in samenwerking met Het Roze Huis - çavaria Antwerpen (een koepel van Antwerpse holebi- en transgender organisaties). De dienst diversiteit en gelijke kansen van de Provincie Vlaams-Brabant organiseert elk jaar een vorming voor aspiranten in de politieschool in het PIVO.

Politiediensten kunnen zich ook engageren op holebi- en trans evenementen. Zo was de Antwerpse politie al drie keer aanwezig met een infostand tijdens Navigaytion, een holebi-evenement. De nieuwjaarsreceptie van çavaria vond zelfs plaats in de Antwerpse politietoren. Door deze aanwezigheid maakt de politie duidelijk dat zij openstaan voor deze groep burgers.

Nuttige publicaties

De Europese belangenorganisatie ILGA-Europe publiceerde enkele belangrijke instrumenten die politiediensten en ngo's kunnen gebruiken in de strijd tegen trans- en homofobie:

- 'ILGA-Europe toolkit for training police officers on tackling LGBTI-phobic crime': een overzicht van succesvolle samenwerkingsverbanden tussen politie en holebi- en transgender organisaties in heel Europa, met nuttige tips en methodieken.
- 'Joining forces to combat homophobic and transphobic hate crime. Cooperation between police forces and LGBT organisations in Europe': dit rapport bevat een overzicht van strategieën, ideeën en concrete instrumenten uit andere landen die helpen om de strijd tegen homofobie en transfobie aan te gaan.

De publicaties kan je gratis downloaden via: http://www.ilga-europe.org/home/publications/reports_and_other_materials

AANBEVELING**VOOR DE WIJKAGENT, LOKALE RECHERCHE OF FEDERALE GERECHTELIJKE POLITIE:**

- Bouw een vertrouwensrelatie op met de trans gemeenschap en werk er mee samen
- Nodig transgender getuigen of organisaties uit voor vorming en uitwisseling
- Wees aanwezig op grote trans evenementen

7

Transgenders

bij de politie

Bij de politie zijn er net als in andere bedrijven of organisaties transgenders aan de slag. Gelijkheid en diversiteit zijn belangrijke waarden bij de politie: sinds 2002 is er een dienst 'Gelijkheid en Diversiteit' die het diversiteitsbeleid helpt concretiseren op het terrein. Ook het thema transgender past daarin.

EEN TRANSGENDER COLLEGA?

Het kan zijn dat je een transgender collega hebt bij wie de *transitie* al jaren geleden gebeurde. Vaak willen deze personen niet meer herinnerd worden aan hun geschiedenis in het vorige geslacht. Respecteer hun privacy. Het kan ook gebeuren dat iemand al bij de politie werkt en dan pas een geslachtsverandering aanvat. Als een collega zich 'out' als transgender, toon dan begrip en respect. De meeste transgenders hebben een lange, moeilijke zoektocht achter de rug en het 'outen' vergt moed en durf.

Een werknemer die een transitieproces start, heeft het recht om in de nieuwe *genderrol* naar het werk te komen. Een nieuwe voornaam hanteren, vergt ook van collega's een aanpassing maar het is een vorm van respect. Kleine zaken maken een groot verschil: een nieuw mailadres, de nieuwe naam op het postvakje...

Schep duidelijkheid

Als de officiële geslachtswijziging achter de rug is, moet de werkgever de personeelsbestanden en andere relevante lijsten en communicatiemiddelen aanpassen. Schep duidelijkheid en erken de nieuwe geslachtsrol meteen en volledig. Dat kan door de nieuwe voornaam, de aanspreekvorm en de gepaste kledij of uniform consequent te gebruiken. Dit voorkomt misverstanden, pesterijen en ander leed.

Vragen

Collega's zitten allicht ook met vragen of worden aangesproken over de nieuwe situatie. Een informatiesessie met een derde partij kan dan antwoorden bieden, zonder dat je daarom de transgender collega confronteert met (soms intieme) vragen. Sommige transgenders zijn best bereid om vragen te beantwoorden en kunnen goed aangeven wat ze wel en wat niet kwijt willen. Een open gesprek kan dan de band tussen collega's versterken en de teamspirit verbeteren.

Transgender teamleden hebben het recht om met respect behandeld te worden en hun job uit te oefenen zonder pesterijen of discriminatie.

HET VERHAAL VAN AREND: OUTING BINNEN DE POLITIE

Jaren lang breek je je hoofd over waarom je je slecht voelt in je vel, je onaangenaam bent naar anderen, nooit rust hebt, gewoon niet echt kan leven...

En dan komt het moment dat je beseft dat je transseksueel bent. Een opluchting, maar dan begint de opdracht om dit aan je omgeving te melden.

Ook op het werk. Onze politie-eenheid telt mannen en vrouwen, en ik heb veel Waalse collega's. 's Ochtends wordt er dus nogal wat gekust. Ik wilde een rustige overstap maken en begon met geen kussen meer te geven. De eerste mannelijke collega antwoordde: "En wat is de volgende stap? Je laten ombouwen?".

Daar stond ik dan. Ik ben dan meteen maar heel eerlijk geweest tegen iedereen. Ik vertelde dat ik inderdaad van geslacht wilde veranderen. Ik voelde me man, maar zat in een verkeerd lichaam. Het was niet gemakkelijk voor de collega's. Ze kenden me al 11 jaar als vrouw, veel collega's bleven die eerste maanden mijn oude naam gebruiken en de woordjes 'haar' en 'zij' slijten maar moeilijk.

Begrijpelijk, een transitie vraagt ook tijd. Het is niet omdat ik vandaag beslis om een transitie te starten, dat ik morgen een baard en brede kaken heb. De collega's zagen geen verandering en ook dat was moeilijk. Het duurt ongeveer anderhalf jaar voordat je van uiterlijk verandert. Hormonen hebben nu eenmaal hun tijd nodig.

Ik denk niet dat de politie een moeilijkere plaats is voor een transitie dan een andere. Overal zijn er mensen die je aanvaarden en overal zijn er anderen. Alles staat of valt met een goede communicatie en wederzijds respect. Ik heb collega's steeds op de hoogte gehouden van waar ik mee bezig ben. Hormonen, operaties, noem maar op. Durf als collega vragen te stellen als je iets wil weten. Dat is beter dan wilde veronderstellingen maken.

Nu mijn fysieke transitie rond is, ben ik een betere collega geworden omdat ik eindelijk rust gevonden heb in mezelf. Ik beseft dat sommigen niet kunnen begrijpen waarom een mens een transitie ondergaat. Belangrijk om weten is dat het geen keuze is en ook niets met seks te maken heeft. Het gaat er gewoon om wie je in je binnenste echt bent.

Arend

HET LGBT NETWERK BIJ DE POLITIE: RAINBOW COPS BELGIUM VZW

Rainbow Cops Belgium vzw is een vereniging van holebi- en transgender politiemensen. De vereniging werd onlangs opgestart naar het voorbeeld van verenigingen in onze buurlanden.

'We willen vooral sensibiliseren, vorming en expertise bieden, en werken rond bewustwording', vertelt voorzitter Dirk Maes. 'We behartigen niet alleen de belangen van het holebi- of transgender politiepersoneel, maar we staan ook ten dienste van collega's die met het thema geconfronteerd worden. Met klachten over transfoob of homofoob gedrag kan je bij ons niet terecht, maar we staan wel ter beschikking met een luisterend oor. We verwijzen graag door naar een vertrouwenspersoon, de dienst welzijn of het stressteam van de Federale Politie.'

Politie op de Belgian Lesbian and Gay Pride?

De vzw wil de holebi- of transgender politiemensen een gezicht geven door hen te helpen uit de kast te komen en deel te nemen aan initiatieven. 'Zo willen we met een politiedelegatie deelnemen aan de Belgian Lesbian and Gay Pride', vertelt voorzitter Dirk. 'In uniform! Jammer genoeg toont de pers vooral de meest tot de verbeelding sprekende beelden. Zo ontstaat er een stereotypering wat de aanvaarding bemoeilijkt. Door ook bedrijven, politieke partijen, de politie en andere – meer neutrale – verenigingen in beeld te brengen, maken we werk van een positieve beeldvorming.' Rainbow Cops Belgium vzw ijvert ook voor sensibilisering binnen de politie. Zo zou diversiteitsvorming deel moeten uitmaken van de basisopleiding. En rekruten moeten volgens de vzw een diversiteitscharter ondertekenen. 'Dit gebeurt al in de Engelse politiekorpsen en het is een krachtig middel tot bewustzijnsvorming', weet Dirk. Er is nog veel werk aan de winkel, maar de eerste stappen zijn alvast genomen.

8

Doorverwijsadressen

BIJSTAND

Psychologische bijstand of juridisch en sociaal advies:

Diensten Slachtofferhulp

- Caw Regio Leuven - Slachtofferhulp
Redingenstraat 6, 3000 Leuven

T 016 21 01 03

F 016 21 01 04

slachtofferhulp@cawleuven.be

www.cawleuven.be

- Caw Archipel - slachtofferhulp
Groot Eiland 84, 1000 Brussel

T 02 514 40 25

F 02 512 67 38

grooteland.slh@archipel.be

www.slachtofferhulp-Brussel.be

Op de website www.caw.be vind je alle CAW's en slachtofferdiensten in Vlaanderen.

Specifieke vragen over psychische of fysieke hulpverlening aan transgenders:

Centrum voor seksuologie en genderproblematiek

Universitair Ziekenhuis Gent

De Pintelaan 185, 9000 Gent

T 09 3326023

F 09 332 60 90

centrumsege@uzgent.be

KLACHTENMELDING

Transgenders die het slachtoffer zijn van discriminatie of geweld, kunnen terecht bij: Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen

Ernest Blérotstraat 1, 1070 Brussel

T 0800 12 800 (gratis)

gelijkheid.manvrouw@igvm.belgie.be

<http://igvm-iefh.belgium.be/>

(klachtenformulier kan je hier downloaden)

Meldpunt Discriminatie Leuven

Prof. Van Overstraetenplein 1, 3000 Leuven

T 016 27 26 00

meldpunt.discriminatie@leuven.be

Op de website www.gelijkekansen.be vind je alle meldpunten discriminatie in Vlaanderen.

ZELFHULPGROEP OF ONDERSTEUNING

Çavaria

(Koepelorganisatie voor holebi's en transgenders)

Kammerstraat 22, 9000 Gent

T 09 223 69 29

F 09 223 58 21

info@cavaria.be

www.cavaria.be

Op deze website vind je een overzicht van alle transgender verenigingen.

De Holebifoon

Gratis te bereiken op maandag en woensdag van 18.30 tot 21.30 uur (behalve op feestdagen). Ook voor transgenders.

T 0800 99 533 (gratis)

vragen@holebifoon.be

Chat: op maandag, woensdag en donderdag van 18.30 tot 21.30 uur (behalve op feestdagen) via www.holebifoon.be

TRANSGENDERS BIJ DE POLITIE

Rainbow Cops Belgium vzw

Regenbooghuis vzw

Kolenmarkt 42

1000 Brussel

rainbow.cops.belgium@gmail.com

www.rainbow-cops-belgium.be

9

Gender: letterlijk geslacht, maar wordt vooral gebruikt om te verwijzen naar de culturele, sociale en psychologische invullingen van mannelijkheid en vrouwelijkheid.

Genderexpressie: het uiten van het innerlijk beleefde gendergevoel via taal, kleding, gedrag, haartooi en zo meer.

Genderidentiteit: de innerlijk beleefde manier van vrouw en/of man zijn.

Genderrol: het gedrag dat men stelt om te beantwoorden aan de gedragspatronen die, binnen een bepaalde maatschappij, gebruikelijk worden geacht voor man of vrouw.

Genderteam of genderspecialisten: artsen (psychiaters, endocrinologen, chirurgen enzovoort) die experts zijn op het transgender thema.

Gendervariant: de verscheidenheid in gendergevoelens en/of genderexpressie die ruimer gaat dan enkel mannelijk of vrouwelijk.

LGBT: afkorting voor 'Lesbian, Gay, Bisexual and Trans' (lesbisch, homo, biseksueel en transgender).

Passabel zijn (of passabiliteit): het er in slagen om sociaal als man of vrouw gezien te worden. Concreet betekent dit dat een transgender niet als transgender wordt 'gelezen' door de buitenwereld maar als man (indien het een trans man betreft) of als vrouw (indien het een trans vrouw betreft).

Transfobie: irrationele angst of afkeer voor een persoon die gedrag of kenmerken vertoont van een ander geslacht dan waarmee hij of zij is geboren. Dat kan door bijvoorbeeld een hormoonbehandeling, chirurgie, kleding of cosme-

Woordenlijst

tica. Transfobie kan dus zowel slaan op iemands genderidentiteit als op iemands genderexpressie.

Transgender: wordt gebruikt als overkoepelende term voor travestie, transgenderisme en transseksualiteit en alle andere vormen van gendervariatie.

Transgenderisten: Slaat op personen die mannelijke én vrouwelijke identiteitskenmerken combineren: zowel de vrouwelijke als de mannelijke genderidentiteit zijn sterk aanwezig. Een transgenderist kan zich dus zowel vrouw als man voelen. Soms ondergaat hij of zij een lichamelijke aanpassing om lichaam en genderidentiteit in overeenstemming te brengen.

Transitie: het proces waarin een persoon sociaal en/of juridisch omschakelt van een mannelijke genderrol naar een vrouwelijke (of omgekeerd), vaak gepaard met hormonale behandeling en eventueel chirurgische ingrepen.

Transseksualiteit: als het biologisch geslacht en de genderidentiteit met elkaar in conflict liggen. Transseksualiteit kan voor een grote psychische spanning zorgen. Veel transseksuelen lossen dit op door (gedeeltelijk) te leven in de gewenste genderrol en hun lichaam aan te passen via medische ingrepen zoals operaties en hormonenbehandelingen. Een transseksuele persoon is dus iemand die zichzelf psychisch, sociaal en seksueel beleeft als iemand van de andere geboorteseke.

Transseksuelen: zie transseksualiteit.

Travestie: het naar buiten brengen van de innerlijk beleefde (sub)identiteit, via kleding, taal, gedrag, houding... Meestal van tijdelijke aard en stiekem.

Bronnen

[1] Van Hove, H. (2011). Transseksuele personen in België. Gegevens uit het Rijksregister (1 januari 1993 t.e.m. 30 juni 2011) Brussel: Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen.

[2] De Cuypere, G., & Olyslager, F. (2009). Genderidentiteitsstoornissen: nieuwe visies en trends in de behandeling aan het UZ Gent. Verslagen van het Centrum voor Genderstudies, 18, 23-37.

[3] Turner, L., Whittle, S., & Combs, R. (2009). Transphobic Hate Crime in the European Union. London: ILGA-Europe and Press for Change.

[4] Morton, J. (2008). Transgender experiences in Scotland: research summary. Edinburgh: Scottish Transgender Alliance.

[5] Whittle, S., Turner, L., & Al-Alami, M. (2007). Engendered penalties: transgender and transsexual people's experiences of inequality and discrimination. West Yorkshire: The equalities review.

[6] Motmans, J. (2009). Leven als transgender in België. De sociale en juridische situatie van transgender personen in kaart gebracht. Brussel: Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen.

[7] Motmans, J., Meier, P., & T'Sjoen, G. (2011). De levenskwaliteit van transgender personen in Vlaanderen. Antwerpen: Steunpunt Gelijkekansenbeleid.

Deze brochure is een uitgave van **PROVINCIE VLAAMS** **BRABANT**

Deze brochure wordt ondersteund en mee uitgedragen door:

